

Bezoek aan Arboretum Assen

Zo'n tien jaar geleden was ik - voor het schrijven van de Arboretumgids - voor het eerst in het toen tien jaar oude Arboretum Assen. Op maandag 22 juni was ik uitgenodigd door Simone Bakker voor een hernieuwde kennismaking met dit jonge arboretum. Simone coördineert – als bestuurslid van de stichting – het werk van de vrijwilligers en is net als ik Wageningse landschapsarchitect. Ze woont met haar man Jan in een voormalige boerderij pal naast het arboretum. Alle gereedschappen, waar de vrijwilligers mee werken, zijn bij haar in de schuur opgeslagen. De stichting heeft een meewerkend onbezoldigd bestuur en een groep van ongeveer 25 vrijwilligers, die elke dinsdagochtend komt werken. Rond de eeuwwisseling nam de gemeente Assen het initiatief voor de aanleg van het arboretum van 22 ha in combinatie met een golfbaan in het veenlandschap van Zeijerveen. Landschapsarchitect Harry Berg maakte hiervoor een ontwerp met drie continentenbossen met 750 verschillende soorten bomen en struiken uit de gematigde gebieden van Amerika, Europa en Azië – onderverdeeld in 17 regio's (1 regio = 1 bosvak). Die regio's zijn van elkaar gescheiden door brede grasbanen – met kort gemaaide graspaden - waarlangs dezelfde bomen staan als in de bosvakken, maar dan als solitair. Deze opzet is voor Nederland uniek en is vergelijkbaar met het 120 ha grote Continentenbos (Geografisch Arboretum) bij Tervuren in België. De dendrologen Piet de Jong en Theo Janson werkten een gedetailleerd beplantingsplan uit, dat nog steeds leidend is. De oude wijken en sloten zijn plaatselijk verbreed zodat gevarieerde waterpartijen zijn ontstaan. Met de uitkomende grond zijn hoogteverschillen in het terrein aangebracht.

Eén van de voormalige veensloten, omgevormd tot een gevarieerde waterpartij

De aanleg begon in 2004 en het plantwerk gaat nog steeds door. Veel van de initiatiefnemers zijn nog steeds bij het arboretum betrokken. De betrokkenheid blijft groot. Maar vooral de vaste hand van Simone zorgt ervoor dat het arboretum geleidelijk gestalte krijgt zoals het in het ontwerp van Harry Berg was bedoeld. De exploitatie van het arboretum heeft een

gemiddelde omvang van € 15.000. Naast sponsorgelden en donaties komt één derde van de jaarlijkse inkomsten van mensen die een (bestaande) boom als herdenkingsboom willen adopteren. Het beschikbare geld wordt vooral besteed aan regulier onderhoud en aan de nieuwe aanplant van bomen en struiken. Daarnaast zijn er incidenteel grote of kleine projecten die met subsidies worden gerealiseerd van bijvoorbeeld RABO, Univé en Het Cultuurfonds. Zo kon in 2025 bij de ingang van het arboretum een groot informatiebord worden geplaatst. Daar beginnen we onze wandeling.

Simone Bakker bij de bloeiende boerenjasmijn (Philadelphus coronarius) in vak 15, Regio Centraal China

Omdat Simone en ik vakgenoten zijn én omdat we nu allebei als pensionado op vergelijkbare wijze intensief betrokken zijn bij het beheer van een arboretum, was de ontmoeting in Assen een feest van herkenning. Het was fijn om wandelend over de graspaden elkaar te bevragen over dilemma's bij de aanleg en het beheer van het arboretum. Meer dan 20 jaar na de aanleg tekenen de bosvakken zich duidelijk af. Bomen beginnen elkaar te verdringen. Dunnen is onvermijdelijk maar dat blijkt voor alle betrokkenen een pijnlijke ingreep te zijn. Bepalen wat je toekomstbomen zijn, levert pittige discussies op. En daarover moet Simone dan consensus zien te bereiken. Wij zijn beiden doordrongen van het belang van tijdig ingrijpen. We kennen allebei arboreta waar dat niet gebeurde, en waar uiteindelijk heel rigoureuze ingrepen nodig waren.

Zwaartepunt van het beheer ligt in het maaien van de grasbanen

Een heet hangijzer is het beheer van de grasbanen tussen de geografische regio's. Die grasbanen doen mij erg denken aan de meanderende grasruimten in Arboretum Singraven (op Landgoed Singraven in Denekamp) en ook aan de open ruimtelijke structuur in ons 'eigen' Oostbos in Wageningen. De gemeente Assen doet in die grasbanen het grote maaiwerk, maar het bijmaaien rondom de solitaire bomen moeten de vrijwilligers zelf doen. Daarbij hoort ook nog het extensief maaien in de bosvakken die zich nog niet gesloten hebben. De grasbanen zijn minimaal 15 meter breed. Maar is dat wel breed genoeg? Ze dreigen nu dicht te groeien door de uitdijende bosvakken en ook doordat de aangeplante solitaire bomen in de grasbanen veel meer ruimte innemen dan vooraf was gedacht. Simone is er heel duidelijk over. Hoe dan ook moeten de openheid en het doorzicht van de aangelegde grasbanen behouden blijven. Daar kan ik het als ontwerper alleen maar mee eens zijn. Een goed ruimtelijk ontwerp maakt het arboretum toegankelijk en aantrekkelijk. Maar concreet kan dat betekenen dat je soms maatregelen moet nemen die je eigenlijk niet wil. Dus dat je een solitaire boom (iets) moet gaan opkronen óf dat je ruimte moet maken door bomen in de bosrand te verwijderen. In Arboretum Assen zijn alleen de 368 solitaire bomen individueel geregistreerd en op de kaart aangegeven. Tijdens de wandeling blijkt dat van die solitaire bomen alléén de herdenkingsbomen een etiket krijgen: een bordje met de naam van de boom en de 'gever' en een QR-code met botanische achtergrondinformatie en foto's. De struiken en de bomen in de 17 bosvakken krijgen sowieso geen aanduiding. Ik denk dat de argeloze bezoeker wel geholpen zou zijn met een informatiebord per bosvak. Dat zou helpen om de opzet van het arboretum – en de beplanting in 17 geografische regio's - beter te begrijpen. Daar moet je dan een nieuw project van maken. De bijzondere geografische opzet biedt ook kansen voor wetenschappelijk onderzoek: welke insecten reageren op de nieuwe bomen uit Azië en Amerika? Welke verschillen zijn er met de Europese vakken?

Nieuwe aanplant in hoog gras aangeduid met roze strikken

Dat de aanleg nog steeds verder gaat, blijkt uit de tientallen recent aangeplante bomen. Allemaal voorzien van een tonkinstok met een grote roodwitte strik, zodat de vrijwilligers van de waterploeg goed zien waar ze water moeten geven. En ik zie dat dat er nog steeds open plekken zijn. Daarvoor is er een wensenlijst, waar 100 soorten op staan. Ik spreek af dat ik onze Wageningse collectie zal doorlopen en met Wim Rademaker zal uitzoeken welke stekken wij kunnen leveren. Voorwaarde: het moeten wel botanische soorten zijn. In Assen worden géén cultivars of hybriden aangeplant. Uitzonderingen? Ja leuk, die zag ik toch ook. Zo staat in Regio 9 Balkan-Turkije de *Platanus xhispanica* (esdoornachtige plataan), die een kruising is van de Oosterse en de Westerse plataan. Voor ons heeft Simone nog een *Aesculus indica* (Indische paardenkastanje) in de aanbieding. Aantrekkelijk vanwege de heldergroene bladeren en de bloei in 25 cm grote witte pluimen. Met toestemming van Theo (op afstand) neem ik die graag mee naar Wageningen. Een mooie aanvulling voor onze collectie waarin zoveel paardenkastanjes zijn uitgevallen. En ik nodig Simone uit voor een wandeling door ons Belmonte Arboretum.

René, juli 2026.